

Petra Joanna Pipková

OCHRANNÝ ÚČEL NORMY A JEHO VÝZNAM PRO VYMEZENÍ ROZSAHU ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU (K § 2910 NOZ)

Abstrakt: Článek analyzuje jeden z nástrojů vymezení rozsahu odpovědnosti původce škody, učení o ochranném účelu normy. Tento nástroj je v českém právním řádu víceméně neznámý. Doposud byl aplikován pouze Ústavním soudem v jednom nálezu. S přijetím nového občanského zákoníku a recepcí německého odpovědnostního systému se však ochranný účel normy dostává i do civilního práva českého. Malá generální klauzule objevující se v § 2910 věta druhá NOZ, na rozdíl od velké chránící pouze absolutní práva, totiž dává poškozenému nárok na náhradu škody pouze v případech, když jej a dotčené právní zájmy měl porušený zákon za úkol chránit.

Text se zabývá metodologií zjišťování ochranného účelu porušené normy. Jedná se vlastně o specifický druh interpretace normy. Článek identifikuje tři základní interpretační pomůcky, a to gramatický, systematický a historický výklad. Dále pak uvádí konkrétní postup aplikace těchto interpretačních pomůcek. Po jejich analýze pak článek již přistupuje k popsání způsobu zjišťování, zda poškozený subjekt a dotčený právní zájem jsou kryty ochranným účelem porušené normy. Autorka pak závěrem konstatuje, že učení o ochranném účelu normy je nejlepším nástrojem vymezení rozsahu odpovědnosti, neboť nejlépe odpovídá požadavku právní jistoty, nicméně má být pouze základem pro vymezení rozsahu odpovědnosti, nikoli nástrojem jediným.

Klíčová slova: ochranný účel normy, ochranný zákon, malá generální klauzule, ochranná působnost normy

ÚVOD

Ochranný účel je vlastnost, kterou má každá norma. Každá norma byla přijata za určitým účelem. Má chránit určitý zájem. Bez toho by postrádala smysl. Ochranný účel je pak vyjádřen jako nástroj, kterým se mimo jiné vymezuje přičitatelnost škody jejímu původci, což je téma tohoto příspěvku. Ochranný účel tedy vymezuje rozsah odpovědnosti škůdce, určuje, kterým poškozeným je škůdce povinný nahradit újmu a na kterých statcích. Nejedná se však o nástroj vymezování rozsahu náhrady škody, který určuje konkrétně, jak je škůdce povinen poškozenému jeho újmu nahradit, tedy např. kolik je povinen mu zaplatit.

Ochranný účel normy není jediným nástrojem vymezení rozsahu odpovědnosti. Vedle něho zde je např. teorie adekvátní kauzality, kterou aplikují i české soudy. Dále lze využít způsob vymezení rozsahu odpovědnosti podle povahy a hodnoty chráněného majetku, důvodu odpovědnosti (zavinění, porušení standardu chování, porušení zvláštní povinnosti chránit druhé před újmou) a rozsahu běžných životních rizik. Účelem tohoto příspěvku je mj. i zkoumat efektivitu využití ochranného účelu jako prostředku vymezení rozsahu odpovědnosti, resp. jeho schopnost stanovit předvídatelněji hranice odpovědnosti.

Ochranný účel normy byl recepcí německé velké a malé generální klauzule pro odpovědnost za způsobenou škodu v BGB převzat i do českého nového občanského zákoníku (dále jen NOZ). Není zřejmé, z jakého důvodu byla převzata právě německá úprava, a nikoli jiná. Avšak s ohledem na to, že obdobně je odpovědnost regulována i v rakouském ABGB, jedná se tedy o určité přiblížení našim kořenům. Autorka si však není jistá,

zda ti, již tento instrument zakomponovali do NOZ, dostatečně zvážíli, jakou normu z německého právního řádu přejímají, resp. co od soudců očekávají. Otázkou je, jak na tuto úpravu budou soudci reagovat, zda budou schopni a ochotni ji správně aplikovat, tedy ochranný účel normy vymezovat. Jistou nadějí však dává přístup Ústavního soudu.

Pokud je autorce známo, byl ochranný účel normy v českém právním řádu již minimálně jednou použit. Tím soudem, který se do těchto vod vydal, byl právě Ústavní soud. Ten ve svém nálezu konstatoval, že „*teorie ochranného účelu je založena na tom, že dlužník neodpovídá za všechny následky porušení smlouvy, nýbrž jen za porušení těch zájmů, jejichž ochrana byla účelem porušené smlouvy [zvýrazněno autorem], přičemž ohledně ochranného účelu není rozhodné výslovné vyjádření smluvních stran, nýbrž to, zda tyto zájmy leží věcně ve směru a v rámci smlouvou převzatých povinností*“.¹ Jednalo se sice o aplikaci ochranného účelu na smluvní odpovědnost, která je přece jen poněkud liberálnější v tomto směru, nicméně to byl první krok.

1. VZNIK UČENÍ O OCHRANNÉM ÚČELU NORMY

Učení o ochranném účelu normy našlo svůj původ v té formě, v jaké ho známe dnes, na přelomu 19. a 20. století. Je tedy o několik let mladší než u nás aplikovaná teorie adekvátní kauzality. Vzniklo právě v důsledku zjištění, že teorie adekvátní kauzality není dostatečným prostředkem vymezení odpovědnosti za způsobení škody. Prvním soudním rozhodnutím odvolávajícím se při posuzování přičitatelnosti škody jejímu původci na ochranný účel normy byl rozsudek ve věci *Gorris v. Scott* z roku 1874 formulující *statutory purpose doctrine*.² *Gorris* si najal lodního dopravce *Scotta*, aby mu přepravil ovce do Velké Británie. Zákon o nakažlivých chorobách (*Contagious Disease Act*) nakazoval při přepravě ovce přivázat určitým způsobem tak, aby byly od sebe oddělené a nedocházelo k šíření nakažlivých chorob. *Scott* povinnost ovce přivázat zanedbal. Část *Gorrisových* ovcí pak byla smetena přes palubu. *Gorris* následně zažaloval *Scotta* na náhradu škody za ztracené ovce. Soud žalobu zamítl s tím, že „*při pohledu na daný zákon je zcela zřejmé, že jeho ustanovení byla přijata se zcela jiným záměrem; nebyl zde žádný účel, přímý nebo nepřímý, chránit před takovouto újmou, nýbrž, jak je citováno v jeho preambuli, účel zákona je namířen proti možnosti, aby ovce byly vystaveny chorobám při cestě do této země*“. Pokud by se *Gorrisovy* ovce nakazily, pak by byl *Scott* odpovědný za jeho škodu. Avšak v daném případě nedodržení zákonné povinnosti vedlo ke škodě, k jejíž prevenci nebyl zákon přijat.

Dnešní podoba učení – tedy formulace přesného pravidla – má dva zdroje. První zdroj je německý, lze ho nalézt přímo v BGB. Jedná se o ustanovení § 823 odst. 2 BGB, který zavedl odpovědnost za porušení normy, jejímž účelem je chránit jiný subjekt. Sám sice výslovně nestanoví odpovědnost v rozsahu ochranného účelu normy, ale od toho je již jen malý krůček. Již Protokoly k BGB upozorňovaly soudce, „*jehož úkolem je zjišťovat okruh poškozených s nárokem na náhradu škody, že má povinnost z obsahu porušené*

¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 312/05 ze dne 1. 11. 2007, publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení pod N 177/47 SbNU 353.

² Rozsudek soudu *Exchequer Gorris v. Scott*, [1874] 9. L. R. (Exch.) 125.

normy zjistit, které zájmy má tato norma chránit“.³ Brzy po nabytí účinnosti BGB bylo akademiky uznáno, že při odpovědnosti na základě § 823 odst. 2 BGB by měla být přiznávána náhrada jen u těch škod, před kterými měla porušená norma chránit.⁴ Prvním základním rozsudkem, od něhož se dnešní podoba učení odvíjí, byl rozsudek Zemského soudu v Hannoveru z roku 1910 v případě nezletilého pomocníka v kuželkárně (Kegeljungensfall).⁵ V té době platil zákaz práce mladistvých po osmé hodině večer. Čtrnáctiletý hoch zaměstnaný v kuželkárně po osmé večer odklízal kuželkové koule, při čemž byl zraněn špatně vrženou koulí. Zemský soud konstatoval, že zákaz pozdní dětské práce chrání pouze před nehodami způsobenými přílišnou únavou nebo přílišnou námahou, a tudíž je možno z porušení tohoto zákazu nárokovat pouze škody vzniklé z těchto nehod. Toto pravidlo se ujalo. Postupem času bylo uznáno, že na účel normy, která byla porušena, tedy na to, čemu měla zabránit, je nutno brát ohled i při odpovědnosti založené na § 823 odst. 1 BGB a i u dalších odpovědnostních norem.

Druhý zdroj je rakouský. Rakouský akademik Ehrenzweig toto přece jen poněkud konkrétní pravidlo pod názvem Rechtswidrigkeitszusammenhang (který je v rakouském právu často používán pro označení ochranného účelu) ve svém zásadním díle z roku 1920 pozvedl do abstraktní roviny: „Má-li porušení právního pravidla vyvolat nárok na náhradu škody, je nutno, aby toto se toto porušení dotklo právě těch zájmů, jejichž ochranu porušená norma – i kdyby jen mimochodem – zamýšlí.“⁶

V následujících letech se učení o ochranném účelu normy stalo pevnou součástí německého, rakouského a švýcarského práva civilnědeliktní odpovědnosti za způsobenou škodu. Postupem času se mu dostalo jistého uplatnění i v dalších právních řádech, i ve Spojených státech a samozřejmě i v Anglii.⁷ Ochranný účel normy se pravidelně objevuje i v harmonizačních projektech jako jsou Principles of European Tort Law (PETL)⁸ nebo Draft Common Frame of Reference (DCFR).⁹ Později byla aplikace učení o ochranném účelu normy uznána i pro další oblasti odpovědnosti za způsobenou škodu – smluvní a předmluvní odpovědnosti.¹⁰

2. MALÁ GENERÁLNÍ KLAUZULE

Jak bylo již výše uvedeno, původně byl ochranný účel normy vyvinutý pro potřeby malé generální klauzule obsažené v § 823 odst. 2 BGB. Recepce § 823 BGB do nového

³ Protokoly k BGB II, 1888, s. 571.

⁴ DEUTSCH, E. *Allgemeines Haftungsrecht*. 2. vyd. Carl Heymanns Verlag, 1995, s. 196, m. č. 299.

⁵ LG Hannover, Das Recht 1910, s. 36 – *Kegeljungensfall*.

⁶ EHRENZWEIG, A. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts II*. Manz, 1920, s. 1, 44: „Soll die Zuwiderhandlung gegen einen Rechtssatz einen Schadensersatzanspruch auslösen, so muss sie eben jene Interessen verletzen deren Schutz die Rechtsnorm – wenn auch nur neben her – bezweckt.“

⁷ DEUTSCH, E. op. cit. v pozn. 2, s. 197, m. č. 300.

⁸ ČL. 3:201 PETL stanoví, že „existuje-li příčinná souvislost ..., zda a v jakém rozsahu má být škoda připsána záleží na faktorech jako jsou ... e) ochranný účel normy, která byla porušena“.

⁹ DCFR zase ve svém čl. VI.-1:101 omezuje odpovědnost, tj. povinnost náhrady, pouze na „právně relevantní škody“ (legally relevant damage). Tato právně relevantní škoda je dána tehdy, pokud je porušen zájem, který buď zákon přímo výslovně chrání, nebo je hoden toho, aby byl zákonem chráněn (čl. VI.-2:101), včetně jasného určení, kdy jsou sekundární/nepřímí poškození oprávněni nárokovat náhradu škody (např. čl. VI.-2:202).

¹⁰ LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*. Mohr Siebeck Verlag, 2003, s. 104.

občanského zákoníku byl přenesen do českého právního řádu též systém velké a malé generální klauzule. **Velká generální klauzule** dává vždy nárok na náhradu škody způsobené protiprávním porušením absolutního práva. BGB primárně mezi chráněná absolutní práva výslovně řadí život, tělesnou integritu, zdraví, svobodu a vlastnictví. Autorka se domnívá, že mezi absolutní práva ve smyslu § 2910 věta první NOZ by se měly řadit chráněné právní zájmy obsažené v § 2900 NOZ (preventivní povinnost), tedy svoboda, život, zdraví a vlastnictví. **Malá generální klauzule** pak upravuje odpovědnost za újmu způsobenou porušením ochranného zákona (Schutzgesetz) bez ohledu na to, zda újma byla způsobena na právu absolutním či jiném. Právě proto, že malá generální klauzule zavádí odpovědnost za porušení jakýchkoli zájmů poškozeného, byla pocitována nutnost tuto odpovědnost nějakým způsobem omezit či vymezit. Tím je právě aplikace ochranného účelu normy na odpovědnost za porušení ochranného zákona.

Proč je třeba malé generální klauzule vedle velké generální klauzule?

Než se začneme zabývat hlouběji danou tematikou, je třeba blíže prozkoumat úlohu koncepce ochranných zákonů vedle koncepce velké generální klauzule. To znamená, že generální klauzule platí paralelně s normou pro ochranné zákony, tj. malou generální klauzulí. Je na místě otázka, k čemu je tato koncepce zapotřebí, když vedle ní existuje samostatná ochrana právních statků/zájmů, které zákonodárce považuje za vhodné předměty ochrany. Jedná se o chráněná práva, která pokrývají nejdůležitější oblasti lidské existence (tj. život, zdraví, vlastnictví, svoboda apod.). Základní statky jsou tedy pokryty. Malá generální klauzule platí vedle velké, ale současně chrání i další statky za splnění určitých předpokladů. Dává zejména nárok na náhradu škody za čistou ekonomickou újmu.

Ve skutečnosti dokonce koncepce ochranného zákona ochranu zesiluje, protože vede k posílení povinností odborné péče. Zjednodušuje cestu k nápravě, protože si postačí s abstraktním ohrožením, včetně zkráceného rozsahu požadovaného zavinění. V tomto případě spočívá funkce ochranného zákona ve zdůraznění a upřesnění norem chování.¹¹ Formulaci norem chování by často stejně dobře mohly převzít soudy. Problém je v tom, že se někdy názory soudů a zákonodárce od sebe liší a je třeba stanovit ze shora jednotná pravidla. Proto určuje zákonodárce normy chování. Kromě toho má zákonná norma větší autoritu než judikatura.

Mnohem důležitější roli hrají ochranné zákony v oblasti abstraktních ohrožovacích deliktů. Neznamená to však, že by ochranné zákony byly před nimi jedinou ochranou. Ohrožovací delikty mohou narušit i absolutně chráněné statky. Jedná se o porušení předpisů, které zakazují určitý druh chování z důvodu abstraktního ohrožení.¹² Toto abstraktní nebezpečí hrozí i tehdy, když škůdce jedná způsobem, kdy se dopustí takového porušení normy, že by svým chováním mohl přivodit ohrožení chráněných zájmů. Často lze příslušnou normu poznat podle formulace: ...jednání, které je **způsobitelné ohrozit...**, tj. **přivodit určité riziko**. Zákonodárce toto chování klasifikuje jako potenciálně nebezpečné, nechce je zakázat úplně, pouze v případech, když je spojeno s jinými okol-

¹¹ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. *Lehrbuch des Schuldrechts. Band II. Besonderer Teil. Halbband 2*. C. H. Beck, 1994, s. 431.

¹² KARNER, E. Komentář k § 1311. In: H. Koziol – P. Bydlinski – R. Bollenberger. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*. 2. vyd. Springer Verlag, 2007, s. 1479, m. č. 3.

nostmi nebo jsou splněny určité podmínky. Trestné je jen takové chování, které vykazuje potenciální nebezpečnost, již předpokládá skutková podstata normy.¹³ Podle toho vzniká i příslušný nárok na náhradu škody, za předpokladu, že vznikla skutečná škoda.

Další významnou roli, která je zde důležitá, hrají ochranné zákony při určení nahraditelnosti škody. Pod ochranu shora uvedených chráněných statků v zásadě nespádají majetkové škody (čistě ekonomické újmy – pure economic loss, reiner Vermögensschaden), pokud k nim dojde nezávisle na porušení chráněného statku. Čistá ekonomická škoda se nahrazuje v platném právu většiny právních řádů (s výjimkou např. českého) jen v omezeném rozsahu, pokud ano, tak je tomu právě v případech, že tak určí dotčená ochranná norma.¹⁴ Je tomu tak proto, že se nejedná o porušení již konkretizovaných a právem uznaných pozic, že ekonomické zájmy třetích osob jsou pro druhé jen velmi těžko seznatelné, a že zde existuje nebezpečí bezbřehosti povinnosti k náhradě škody.¹⁵

Nanejvýš lze tyto škody nahradit jako ušlý zisk v kontrastu se skutečnou škodou (viz např. § 1293, druhá věta ABGB: „*Tim se liší ušlý zisk, který lze za běžných okolností očekávat.*“ a § 1331 ABGB, druhá část věty za středníkem: „[...] bude oprávněn požadovat i ušlý zisk [...]“; § 252, první věta BGB¹⁶: „*Náhrada škody zahrnuje i ušlý zisk*“; „*od toho se odlišuje zisk, který lze při pravidelném běhu věci očekávat*“; § 379 obchodního zákoníku: „*Nestanoví-li tento zákon jinak, nahrazuje se skutečná škoda a ušlý zisk.*“). Tudíž nelze např. jednoduše požadovat náhradu za snížení zisku podniku v důsledku protiprávního jednání jiné osoby. Odpovědnostní normy, které vychází z ochranných zákonů, v první řadě zajímá pouze skutečnost, zda jednání popsané v ochranném zákoně vedlo k takové škodě, které je třeba zabránit, a obecně již nehledí na druh vzniklé škody. Tento druh zabránitelné škody může být výslovně stanoven v ochranném zákoně nebo může vyplynout ze smyslu zákona. Hlavní funkcí je tudíž rozšířit nahraditelnost obecných a primárních (čistých ekonomických) majetkových škod.¹⁷ Z hlediska historického vývoje tato funkce nebyla úkolem ustanovení § 1311 ABGB, věty druhé, druhého případu, protože rakouské odpovědnostní právo neznalo omezení nahraditelných poškozených zájmů. Vzhledem k tomu, že zákonodárce v určitých případech uznal nutnost chránit majetkové zájmy, mohly být za určitých okolností i čistě ekonomické zájmy pod ochranou generální klauzule.¹⁸

Chceme-li tedy přistoupit k určení odpovědnosti škůdce na základě malé generální klauzule a rozsahu odpovědnosti škůdce na základě této normy, musíme nejprve zjistit, zda se jedná o ochranný zákon. Je-li jistota o tom, že porušená norma je ochranným zákonem, následně je třeba zjistit ochranný účel této normy.

Ke zjišťování ochranného účelu normy přitom přistupujeme stejně jako u aplikace teorie adekvátní kauzality v okamžiku, kdy jsme zjistili způsobení škody, porušení právní povinnosti a existenci přirozené kauzality mezi nimi.

¹³ KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung*. Springer Verlag, 1992, s. 273.

¹⁴ FENYVES, A. Haftung für schuldhaftes oder sonst fehlerhaftes Verhalten. In: I. Griss – G. Kathrein – H. Koziol. *Entwurf eines neuen österreichischen Schadenersatzrechts*, Springer Verlag, 2006, s. 47, 52, m. č. 16.

¹⁵ KOZIOL, H. *Schadenersatz für reine Vermögensschäden*. JBl 2004, s. 273, 274.

¹⁶ 2. věta: Za ušlý zisk je považován zisk, který bylo možno pravděpodobně očekávat při pravidelném běhu věci nebo podle zvláštních okolností, zejména podle učiněných příprav a opatření.

¹⁷ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. op. cit. v pozn. 7, s. 431.

¹⁸ KAROLLUS, M. op. cit. v pozn. 9, s. 7.

3. VLASTNOST OCHRANNÉHO ZÁKONA: CHARAKTER NORMY, INDIVIDUÁLNÍ OCHRANA VE PROSPĚCH POŠKOZENÉ OSOBY

Nejprve je tedy třeba zjistit, zda se jedná o ochranný zákon ve smyslu malé generální klauzule. Předpokládá to, že se jedná o normu v podobě zákona, jehož účelem je mimo jiné ochrana individuálních zájmů.

3.1 Charakter normy

Příslušná ustanovení hovoří o zákoně (§ 823 odst. 2 BGB, § 1311 ABGB), popř. o zákonné povinnosti (§ 2910 druhá věta nového občanského zákoníku). Pokud by se mělo výslovně jednat o zákony, tj. o normy tvořící součást souboru se slovem zákon v názvu, byl by rozsah nároků na náhradu škody značně omezen. Samozřejmě, že příkazy a zákazy, které považuje zákonodárce za nejdůležitější, mají podobu formálního zákona v užším slova smyslu, ale soužití lidí značně ovlivňují i jiné normy, jejichž smyslem je ochrana individuálních zájmů.

Německé právo poukazuje na čl. 2 úvodního zákona k občanskému zákoníku (EGBGB), který určuje, že „*zákonem v pojetí občanského zákoníku je [...] jakákoliv právní norma*“. Kromě zákonů se tím míní i vyhlášky a statut obce, předpisy, k jejichž interpretaci a doplnění je zapotřebí rozhodnutí správního orgánu, zvykové právo (nemusí se jednat o psaný „zákon“). Vyloučena jsou pravidla soukromých svazů (s výjimkou statutů, pokud byly vydány na základě kompetence k tvorbě právních norem¹⁹), z toho důvodu, že tato ustanovení nevznikají na základě normotvorné kompetence.²⁰ Ani rakouské civilní právo nevyžaduje formální zákony, nýbrž zákony v materiálním pojetí: „*Tudíž se může jednat i o vyhlášky nebo o rozhodnutí správních orgánů, které rozhodly na základě zákona*.“²¹ Co se týče § 2910 věty druhé nového českého občanského zákoníku, lze předpokládat, že zákonná povinnost na tomto místě není chápána pouze jako povinnost daná zákonem. Důvodem je, že výrazným vzorem této normy je § 823 odst. 2 BGB. Dokud má „zákon“ normativní charakter,²² hraje vedlejší roli nejen druh ustanovení, nýbrž i jeho původ, tj. právní oblast, ze které ustanovení pochází. Zejména se to týká trestněprávních a veřejnoprávních předpisů, které jsou rovněž ochrannými zákony.²³

Ani evropské právo nezaujímá zvláštní postavení. Požadovaný charakter ochranného zákona má jak primární, tak sekundární právo, pokud si nárokuje přímý účinek ve vztahu k občanům. Z pohledu Soudního dvora Evropské unie je náhrada škody v důsledku porušení přímo účinných předpisů EU nejen přípustná, nýbrž dokonce i žádoucí s tím, že zatím účel individuální ochrany nehraje vůbec žádnou roli.²⁴

Podle německé judikatury musí ochranné zákony splňovat ještě další podmínku: Musí formulovat určitý příkaz nebo zákaz a nesmí obsahovat pouze všeobecné principy.²⁵

¹⁹ Rozsudek BGH ze dne 9. 12. 1964, NJW 1965, 2007.

²⁰ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. op. cit. v pozn. 7, 433.

²¹ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band II: Besonderer Teil*. 2. vyd. Manz Verlag, 1984, s. 102.

²² KÖTZ, H. – WAGNER, G. *Deliktsrecht*. Wolters Kluwer, 2006, s. 93, m. č. 226.

²³ Jedná se o abstraktní, předem stanovená závazná pravidla chování, jejichž platnost se vztahuje na blíže neurčitý okruh osob. Viz Knapp, V. *Teorie práva*. C. H. Beck, 1995, s. 130 an.

²⁴ WAGNER, G. Komentář k § 823. In: *Münchener Kommentar. Band 5*. 5. vyd. C. H. Beck, 2009, s. 1893, m. č. 336.

²⁵ Rozsudek BGH ze dne 26. 5. 1961, GRUR 1962, 159, 162 – *Blockeis*.

Nejasně formulovaná ustanovení nebo ustanovení v podobě všeobecných principů nelze podle tohoto kritéria považovat za ochranné zákony. Tendence zavést určitost normy jako její další kritérium se pravděpodobně zakládá na automatickém a nepromyšleném převzetí tohoto kritéria z předchozího ustanovení, které platilo před zavedením německého § 823 odst. 2 BGB. Jedná se o ustanovení § 26, díl první, šestý titul pruského Allgemeines Landrecht z roku 1794.²⁶ V odborné literatuře je koncepce určitosti normy přehlížena, nebo dokonce odmítána.²⁷ A to právem. Nebylo by totiž správné vyloučit delikty způsobující protiprávní výsledek z možnosti žádat na jejich základě náhradu škody jenom z toho důvodu, že stanoví určité cíle, a nikoli konkrétní normu chování.

3.2 Ochrana individuálních zájmů

Druhým kritériem, které musí být splněno, aby se dalo hovořit o ochranném zákonu, je, zda zkoumaný zákon poskytuje ochranu individuálních zájmů. Tudíž jsou vyloučeny zákony, jejichž účelem je chránit obecné zájmy. Ochranný zákon ale nemusí sloužit výhradně k ochraně individuálních zájmů. Stačí, když je má chránit vedle jiných zájmů. Dokonce se o ochranný zákon jedná i tehdy, když zákon v první řadě sleduje ochranu obecných zájmů.²⁸ Ochrana veřejnosti je ale málokdy samoučelná. Slouží totiž, i když někdy pouze nepřímou, také k ochraně jednotlivce. Tudíž je vždy třeba zkoumat, zda norma svou funkcí, která jí v kontextu s úpravou náleží, slouží k cílené ochraně jednotlivce, či nikoliv.²⁹ Podle převažujícího mínění slouží pouze k ochraně veřejnosti např. tyto normy: porušení zemského míru (násilí proti skupině obyvatelů) (§ 125dStGB),³⁰ nenahlášení plánovaných trestných činů (§ 138 dStGB).³¹ V českém právním řádu by se pak mohlo jednat např. o vlastizradu nebo rozvracení republiky (§§ 309 a 310 TrZák).

Přítomnost nezáleží na účincích zákona, nýbrž na jeho obsahu. Podstatná je také otázka, zda zákonodárce při vydání normy chtěl (mohl chtít) chránit jednotlivce, anebo pro něj byla (mohla být) ochrana jednotlivce alespoň žádoucí vedle jiných záměrů.³² Ke zjištění, na co se zákonná ochrana zaměřuje, jsou k dispozici dva přístupy – lze použít subjektivní (tj. vůle zákonodárce) a objektivní přístup (aspekty rozumného obsahu normy).³³ Problémem první zjišťovací metody je častá absence pramenů, z nichž by bylo možné zjistit vůli zákonodárce. Legislativní podklady, pokud jsou k dispozici, se často nevyjadřují k otázce předmětu individuální ochrany, a tudíž bývá tento způsob pátrání často bezvýsledný. Proto dochází k aplikaci druhé metody, metody hledání rozumného obsahu normy, při níž se použijí běžné metody interpretace zákonů – použije se interpretace logická, systematická atd. Nepoužívá se však metoda teleologická s ohledem na

²⁶ SPICKHOFF A. Komentář k § 823. In: Soergel. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. 13. vydání. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2005, s. 118, m. č. 196.

²⁷ WAGNER, G. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 20, s. 1895, m. č. 339.

²⁸ HAGER, J. Komentář k § 823. In: Staudinger. *BGB. Kommentar*. De Gruyter, 2005, s. 339, m. č. G 19. K tomu rovněž rozsudek BGH ze dne 9. 12. 1964, NJW 1965, 2007: „Zmíněná ochrana nemusí podle záměru zákonodárce nutně tvořit hlavní účel ustanovení. Ochrana, na kterou se žalobce odvolává, může být i vedlejším účelem vedle jiného hlavního účelu ustanovení.“

²⁹ SPICKHOFF A. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 22, s. 117, m. č. 195.

³⁰ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. op. cit. v pozn. 7, 443.

³¹ HAGER, J. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 24, s. 339, m. č. G 19.

³² Rozsudek BGH ze dne 14. 6. 2005, NJW 2005, 2923, 2924.

³³ KÖTZ, H. – WAGNER, G. op. cit. v pozn. 18, 93, m. č. 227.

skutečnost, že je zastáván názor, že účel zákona nelze k interpretaci použít, když účel je předmětem pátrání a snažíme se jej zjistit.³⁴

Nelze konstatovat, že zkoumaná norma sleduje ochranu individuálních zájmů, pokud toto zjištění neodpovídá systematické odpovědnostnímu právu. Ochrana individuálních zájmů nesmí vést k bezmeznému rozšiřování oblasti použití ochranných zákonů. Zejména by tím nemělo docházet k faktickému smazání rozdílu mezi zásahem do právních statků a vznikem čistých ekonomických škod, které si nezaslouží tak silnou ochranu.³⁵ Proto nestačí, když zkoumaná norma přináší jednotlivcům nebo skupině osob výhody, které nejsou jejím záměrem s ohledem na její pořádkovou funkci. Tato nepřímá ochrana může být pouze odrazem působení zákona a tento odraz se nemůže stát základem civilněprávní odpovědnosti.³⁶

Málokdy se nepodaří přisoudit zkoumanému předpisu vlastnost ochranného zákona z toho důvodu, že by předpis nespĺňoval charakter individuální ochrany. Tudíž tento požadavek nemá příliš velkou praktickou hodnotu.³⁷ Alespoň slouží k vyloučení od samého počátku očividně nevhodných norem ze zkoumání.

Toto obecné kritérium je nutné přísně oddělit od otázky, zda konkrétní poškozená osoba a její újma spadají pod ochranu zkoumané normy (viz níže).

4. METODIKA ZJIŠŤOVÁNÍ OCHRANNÉHO ÚČELU

Dospějeme-li k názoru, že zkoumaná norma má vlastnost ochranného zákona, neznamená to automaticky, že lze na jejím základě požadovat náhradu veškerých škod, které vznikly jejím porušením. Zejména se náhrada nemusí týkat právě té škody, jež má být v daném případě nahrazena. Jak již bylo naznačeno, existuje obava, že by koncepce ochranného zákona mohla vést k bezmeznému rozšíření náhrady škod a sloužit k obcházení rozlišování mezi porušením právního statku a pouhými „ekonomickými“ škodami. Kromě toho by měla být náhrada škody přisouzena pouze v případech, kdy je její přisouzení po zohlednění veškerých aspektů právní politiky odůvodněné. Proto se nelze obejít bez vymezení ochranného účelu ochranného zákona. Jedná se o složitý proces, který by neměl být založený na chaotickém hledání a měl by probíhat na základě určité metodiky. Proto se další text zabývá metodikou zjišťování ochranného účelu.

Zjišťování ochranného účelu není nic jiného než interpretace zkoumané normy. Vlastně se jedná o zvláštní druh interpretace normy: Nezjišťuje se význam textů zákona, nýbrž jejich ochranný účel.³⁸ Ke klasickým metodám interpretace patří: metoda gramatická (podle znění a struktury textu), systematická (podle umístění normy v kontextu právního předpisu), teleologická (interpretace e ratione legis – smyslem, účelem, rozumem zákona,³⁹ podle telos, tzn. podle smyslu a účelu zákona hic et nunc – zde a nyní),

³⁴ WAGNER, G. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 20, s. 1898, m. č. 346.

³⁵ KÖTZ, H. – WAGNER, G. op. cit. v pozn. 18, s. 94, m. č. 227.

³⁶ HAGER, J. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 24, s. 339, m. č. G 19.

³⁷ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. op. cit. v pozn. 7, 433.

³⁸ SCHMIEDEL, B. *Deliktobligationen nach deutschem Kartellrecht. Erster Teil*. Mohr Siebeck Verlag, 1974, s. 141.

³⁹ V. Knapp přiřazuje výklad e ratione legis ovšem historické interpretaci – podle něj má tato interpretace vycházet ze známého nebo domnělého záměru zákonodárce. Nakonec ji ale zavrhne s odůvodněním, že by se zákon neměl vykládat podle doby jeho vydání, nýbrž podle doby jeho uplatnění. KNAPP, V. op. cit. v pozn. 19, s. 171.

logická metoda (podle interpretačních pravidel logiky, např. argumentum a contrario / důkaz podaný na základě opaku nebo lex specialis derogat legi generali – zvláštní zákon vyjímá z (platnosti) zákon obecný), historická metoda (hledání záměru zákonodárce) a právněsrovnávací metoda (analýza příslušné úpravy v jiných právních předpisech, popř. v jiných právních rádech). V současnosti je teleologická interpretace často považována za stěžejní interpretační metodu, která je rozhodující v případech pochybností. Avšak je pro mnohé sporné, zda je teleologický výklad použitelný i při hledání ochranného účelu normy. Zatímco jedni teleologickou interpretaci považují za samozřejmost,⁴⁰ u druhých naráží na odpor. Svůj zamítavý postoj odpůrci odůvodňují tím, že při hledání účelu normy nelze podle logiky věci k jejímu výkladu použít její účel, který je vlastně hledán.⁴¹ Nespočívá ale teleologický výklad normy právě v hledání odpovědi na otázku, jaký je její účel?⁴² V tom se názory rozcházejí. Zatímco pro jedny je teleologickým výklad „pouhým“ hledáním smyslu zákona,⁴³ pro druhé to znamená „pouze“ že, pokud lze normu interpretovat vícero možnými způsoby, je nutno vybrat ten, který odpovídá jejímu účelu.⁴⁴ K tomu je však třeba znát její účel. Metoda je tedy aplikovatelná pouze tam, kde je účel zákona bezpečně znám. Jak se však tohoto účelu dobrat, již zastánci takového chápání neříkají. Pravděpodobně předpokládají, že jej lze nalézt v historických prameňech (tedy zejména v důvodové zprávě k dané normě), to by však byl již historický výklad, a nikoli výklad teleologický. Ani gramatický výklad se podle názoru B. Schmiedela příliš nehodí.⁴⁵ Na druhé straně je pro zjišťování ochranného účelu normy ideálním nástrojem trojice pravidel podle Schmiedela. Jedná se o jeho tzv. tři kánony výkladu. Pro zjištění ochranného účelu jmenuje Schmiedel tato tři vodítka: strukturu normy, její kontext a historický vývoj jejího vzniku. Přestože tyto zjišťovací metody jsou uvedené v určitém pořadí, neměla by se z jejich pořadí odvozovat žádná priorita, žádné pořadí důležitosti.

4.1 Zjišťování účelu na základě struktury normy

K tomu vytvořil Schmiedel osm schematických pravidel. Jednoduše řečeno, když je v normě zmínka o předmětu, který je vystavený porušení nebo ohrožení, lze z toho usoudit, že má norma tento předmět i chránit, že je jejím účelem jeho ochrana. Požaduje-li norma, aby byl uvedený předmět přidělený k určitému subjektu, má se za to, že norma sleduje i ochranu tohoto subjektu. Ze skutečnosti, že se norma o daném předmětu nebo subjektu zmiňuje, lze vyvodit, že má chránit pouze zmíněný předmět nebo subjekt a není účelem zkoumané normy ochrana jiného předmětu nebo subjektu. Pokud má skutková podstata normy více variant, lze v zásadě vycházet z toho, že všechny alternativy její skutkové podstaty sledují tu samou ochranu. Pokud je určitý ochranný účel neslučitelný s určitou variantou skutkové podstaty, lze z toho vyvodit, že norma tento ochranný účel

⁴⁰ „Soud musí ochranný zákon teleologicky interpretovat, aby zjistil, zda měl zákon zabránit určité škodě, která vznikla v konkrétním případě.“ Takto se vyjádřil rakouský OGH ve svém rozsudku sp. zn. 8 Ob 242/78 ze dne 15. 2. 1979, SZ 20/52, 78, 80. Viz rovněž např. KOZIOL, H. *Grundfragen des Schadenersatzrechts*. Jan Sramek Verlag, 2010, s. 280, m. č. 7/19.

⁴¹ WAGNER, G. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 20, s. 1898, m. č. 347.

⁴² MELZER, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. C. H. Beck, 2010, s. 158, m. č. 165.

⁴³ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 3. vyd. Springer Verlag, 1995, s. 153.

⁴⁴ MELZER, F. op. cit. v pozn. 38, s. 159, m. č. 165.

⁴⁵ SCHMIEDEL, B. op. cit. v pozn. 34, s. 144.

vůbec nesleduje. K tomu je ovšem nutné poznamenat, že ne každý subjekt, který je uvedený v normě, lze považovat za subjekt, který je touto normou chráněn. Například se může jednat o samotného pachatele.⁴⁶

4.2 Zjišťování účelu v kontextu celého ustanovení

Savigny popisuje tuto metodu jako „vysvětlení vadných částí zákona jeho jinými částmi“ a jedná se podle něj o nejbezpečnější ze všech metod výkladu.⁴⁷ K tomu sice Schmiedel nevytvořil žádná schematická pravidla, ale i tato pravidla se dají vyčíst:⁴⁸ 1) Souvislost s jinými ustanoveními připadá pouze tehdy v úvahu, když je za a) vydal stejný zákonodárce (zejména v případě, když se nacházejí ve stejném zákoně a žádné z nich nepochází z pozdější novely); nebo za b) když lze u nich předpokládat, že na ně bral zákonodárce vědomě zřetel (např. pokud zákonodárce vsunul normu do stávajícího zákona nebo do jeho vnějšího uspořádání). Nelze ale opomenout, že zákonodárce je sice vyšší institucí, tvoří ho ale lidé a žádný člověk není neomylný. Proto ani zákonodárce nepostupuje vždy logicky, což mimochodem předvedl již samotný Justinián ve svých souhrnných sbírkách (Institucích, Digestech a Codexu).⁴⁹ Zákonodárce mohl tyto části klidně i náhodně seřadit. Náznorným příkladem je české zákonodárství v oblasti životního prostředí se svými přílepkami. 2) Dále spolu souvisejí normy, které jsou součástí komplexu norem sestaveného pod jednotným aspektem jejich účelu, tj. tehdy, když předchozí a následující předpisy, jež jsou v souvislém, nepřerušeném pořadí, sledují ochranu určitého právního statku.⁵⁰ 3) Říšský soud kromě toho uznával potřebu chránit subjekt, který získal procesněprávní postavení na základě jiného ustanovení stejného zákona, než je norma, jejíž porušení způsobilo škodu danému subjektu.⁵¹ Avšak je třeba zkoumat, zda mu tato pozice byla propůjčena k prosazení vlastních zájmů.

4.3 Zjišťování účelu z historického vývoje vzniku normy

Účel se zjišťuje pomocí historických pramenů. Zejména se jedná o legislativní materiály, ke kterým patří protokoly ze schůze komisí, podklady k vypracování návrhu zákona, zprávy o zhotovení ministerského návrhu zákona, protokoly z porad zákonodárných sborů a jejich výborů, důvodové zprávy, memoranda atd., nikoliv však jiné dokumenty z historie vzniku normy, např. předchozí judikatura nebo dřívější zákony.⁵² I pro tento postup lze ze Schmiedelova díla vyčíst několik pravidel:⁵³ 1) Poukazují-li historické pramenné zdroje soustavně a důrazně na určité zájmy, o kterých se při vzniku normy

⁴⁶ SCHMIEDEL, B. op. cit. v pozn. 34, s. 173.

⁴⁷ SAVIGNY, F. C. von. *System des heutigen römischen Rechts. Band I.* Veit&Comp., 1840, s. 223.

⁴⁸ Viz zejména BREITKREUZ, F. *Das Kartellverbot als Schutzgesetz. Ein Beitrag zum Drittschutz im Kartellrecht.* Dr. Kovač Verlag, 2005, s. 35 an.

⁴⁹ SCHMIEDEL, B. op. cit. v pozn. 34, s. 192.

⁵⁰ BREITKREUZ, F. op. cit. v pozn. 44, s. 35.

⁵¹ Rozsudek RG ze dne 15. března 1912, RGZ 79, 85.

⁵² Výjimku z tohoto pravidla je nutné učinit, pokud je cílem nového zákona změna právní praxe, zejména pokud chce zákonodárce ukončit zavedenou soudní praxi. V tomto případě lze vyčíst, že jeho cílem není ponechat dosavadní stav.

⁵³ Podle BREITKREUZ, F. op. cit. v pozn. 44, s. 36, v rámci pojednání.

diskutovalo jako o podstatných zájmech, je třeba vycházet z toho, že chráněny mají být právě tyto zájmy a žádné jiné. 2) Má se za to, že předmětná norma nikdy nesledovala ochranu zájmů, o nichž nikde neexistuje ani zmínka, přestože se jejich ochrana může z objektivního hlediska jevit jako představitelná. 3) Dále je třeba vycházet z toho, že předmětná norma nesleduje ochranu zájmu, o kterém se sice během jejího vzniku diskutovalo, který ale nebyl ve znění normy zohledněn.

5. OCHRANNÁ PŮSOBNOST NORMY (SCHUTZBEREICH DER NORM)

Odpovídá se pouze za škody, které spadají pod ochranný účel normy, za škody, jimž se norma snaží zabránit. Tyto škody patří do tzv. ochranné působnosti normy (Schutzbereich). Pokud škody nejsou podchyceny ochranným účelem, jedná se o nepřímé škody, které v zásadě nelze nahradit.⁵⁴

Ochrannou působnost normy definoval Max Rümelin již na přelomu 19. a 20. století: „*Delikvent je povinný poskytnout náhradu pouze tomu, jehož ochranu porušená norma sleduje. Musí se jednat vyloženě o zásah do právního statku, k jehož ochraně je norma určena. Tím to ale zdaleka nekončí. Musí se jednat o zásah do právního statku postupem, kterému má příslušná ochranná norma zabránit, jinými slovy, musí při tom nastat riziko, na které je ochranná norma zaměřena.*“⁵⁵

Tyto tři věty vymezují tři předpoklady, které musí být splněny, aby bylo možné aplikovat určitý ochranný zákon v konkrétním případě: Škody musí spadat do ochranné působnosti normy z hlediska osobního (1.), z hlediska předmětu ochrany (2.) a z hlediska způsobu porušení normy, kdy se jedná o tzv. modální (způsobovou) ochranu (3.). Rozlišování ochranné působnosti normy na tři podskupiny zatím nikdo neodůvodnil, ani Max Rümelin, ani jeho následovníci.⁵⁶

5.1 Osobní ochranná působnost normy (persönlicher Schutzbereich)

Zkoumaná norma sice může splňovat podmínky ochranného zákona, ale nemusí to nutně znamenat, že by konkrétní poškozená osoba mohla z tohoto zákona vyvodit nárok na náhradu její škody.⁵⁷ Určení, zda poškozený patří do okruhu chráněných osob, či nikoliv, je otázkou výkladu: Dotyčný může být přímo uvedený v normě nebo lze jeho příslušnost k okruhu chráněných osob vyvodit z kontextu. Je-li tedy porušena norma stanovená na ochranu spotřebitele, nemůže se náhrady škody způsobené jejím porušením dovolávat podnikatel, konkurent původce újmy.

Podle judikatury rakouského Nejvyššího soudu se ochranná působnost normy omezuje pouze na osoby, které se ocitnou v nebezpečí „oprávněně“. Norma nechrání osoby, pokud se dostanou do nebezpečí neoprávněně, například tehdy, pokud se poškozený o své vůli vydá do nebezpečí, jež je schopen předvídat.⁵⁸ To však neznamená, že by jaká-

⁵⁴ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht Band I: Allgemeiner Teil*. 3. vyd. Manz Verlag, 1997, s. 247, m. č. 8/19.

⁵⁵ RÜMELIN, M. Die Verwendung der Causalbegriffe in Straf- und Civilrecht. *AcP*, 90, s. 9, 309.

⁵⁶ SCHMIEDEL, B. op. cit. v pozn. 34, s. 109.

⁵⁷ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. op. cit. v pozn. 7, s. 443.

⁵⁸ Rozsudek OGH sp. zn. 2 Ob 192/70 ze dne 9. 7. 1970, SZ 43/132, 480.

koliv neopatrnost poškozeného umožňovala škůdci zbavit se odpovědnosti.⁵⁹ Naopak je třeba zvážit všechny okolnosti případu.

5.2 Věcná ochranná působnost normy (sachlicher Schutzbereich)

Zjistíme-li bezpečně, že poškozený patří do okruhu chráněných osob, je třeba zkoumat jako další předpoklad, zda do věcné ochranné působnosti normy patří i právní statek, na kterém vznikla škoda. Samotný poškozený může být sice zahrnut do osobní ochranné působnosti, přesto může být odpovědnost škůdce stále vyloučena, pokud zasažený právní statek není pod ochranou porušené normy. Byla-li tedy porušena např. norma soutěžního práva (původce škody zneužil své dominantní postavení), jsou ekonomické ztráty tímto jednáním způsobené zahrnuty do věcné ochranné působnosti normy a jsou nahraditelné, protože (mj. a zjednodušeně řečeno) právě na ochranu ekonomických zájmů konkurentů a jejich schopnost udržet se na trhu ochranný účel této normy míří. Dostal-li však jednatel poškozené společnosti v důsledku zneužití dominantního postavení původcem infarkt, nespadá tato újma do ochranného účelu dané normy, neboť nebyla ustavena na ochranu zdraví.

Na tomto místě je třeba zohlednit spíše zdrženlivý postoj vůči nahraditelnosti čistých ekonomických škod v zahraniční judikatuře a odborné literatuře, podle nichž se u majetku musí v zásadě jednat o právní statek, který norma chrání primárně a bezprostředně. V ostatních případech nelze na základě porušení této normy uplatňovat náhradu škody na zmíněném majetku. Tudíž německá judikatura odmítá uznat nároky na náhradu primárních (čistých) ekonomických škod⁶⁰ v případech porušení norem, které byly vydány za účelem ochrany života, zdraví a vlastnictví.⁶¹

5.3 Modální, způsobová (funkcionální) ochranná působnost normy (modaler/funktionaler Schutzbereich)

Toto vymezení odpovědnosti zohledňuje skutečnost, že jednotlivé normy chování vydané k ochraně určitých statků chrání před zásahem do těchto statků jen tehdy, pokud tento zásah probíhá určitým způsobem, popř. z určité strany.⁶² Týká se to mnoha správních norem, které mají chránit absolutní práva pouze před určitými zásahy, tj. pouze tehdy, kdy se projeví specifický druh nebezpečí. Koncepce ochranných norem ale nemůže sloužit k tomu, aby se do ochranné působnosti deliktního práva obecně zahrnovaly čisté ekonomické zájmy. Tudíž se mnoho ochranných zákonů z oblasti trestního práva vztahuje vždy pouze na určitý způsob provedení zásahu nebo porušení.⁶³ Platí to například i v oblasti soutěžního práva, včetně čistých ekonomických škod vzniklých v jeho

⁵⁹ Rozsudek OGH sp. zn. 4 Ob 551/92 ze dne 24. 11. 1992.

⁶⁰ Primární újmy (primary loss) je zde použito jako kontrast k sekundární tedy nepřímé/následné škodě (consequential loss). Primární újmy je taková újma, která je přímým následkem původcova jednání (např. rozbitý blatník po nárazu druhého automobilu, ztráta financí na burze v důsledku nesprávné rady finančního poradce). Sekundární újmy je pak újma, která vznikla v důsledku primární újmy (zaměstnanec po nehodě, při níž utrpěl těžký úraz, již nemůže vykonávat stejnou práci jako dříve a jeho současná práce je hůře placena).

⁶¹ LARENZ, K. – CANARIS, C.-W. op. cit. v pozn. 7, s. 443.

⁶² Rozsudek OLG München ze dne 14. června 1986, *VersR*, 1983, 887, 888.

⁶³ WAGNER, G. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 20, s. 1899, m. č. 349.

rámci. Vzhledem k tomu, že jim chybí hmotná podstata, nejsou pro okolí tak lehce rozpoznatelné. Bylo by neúnosným omezením osobní svobody, kdyby existovala povinnost brát obecně ohled na veškeré majetkové újmy, které by mohly nastat. Kvůli omezení svobody je, mnohdy odsuzovaný, režim vymezení ochranné působnosti normy podle způsobu porušení práva třeba nastavovat velmi pečlivě. Podle Karolluse⁶⁴ je v zásadě nutné najít „rozumnou rovnováhu mezi svobodou jednání a ochranou třetích osob formou poskytnutí nároků na náhradu škody“. Jde totiž o to, že by „samotná povinnost brát ohled na veškeré rozpoznatelné popř. známé pozice jiných osob vedla k přílišnému omezení svobody jednání a znemožňovala by rozumnou hospodářskou soutěž“. Individuální volnost pohybu má přednost a typy jednání jsou sankcionovány pouze v případě, že k tomu existují zvláštní důvody.

6. OCHRANNÁ PŮSOBNOST NORMY V PŘÍPADĚ GENERÁLNÍCH KLAUZULÍ

Jak již bylo shora zmíněno, neexistuje důvod neaplikovat vymezení rozsahu odpovědnosti stanovením a použitím ochranného účelu i v případě všeobecných generálních klauzulí. Avšak je zapotřebí detailní analýzy porušené povinnosti, která stojí za normou, včetně detailní analýzy rozsahu ochrany vymezeného touto povinností, již škůdce porušil.⁶⁵

Je třeba rozlišovat mezi dvěma typy generálních klauzulí. První z nich fungují v systému, který chrání pouze určité právní statky, tzv. absolutní práva. U těchto generálních klauzulí se ochranná působnost normy podle chráněných osob kryje s okruhem subjektů právního statku. Každý z nich může požadovat náhradu škody od osoby, která mu protiprávně (a zároveň zaviněně) zasáhla do jeho právních statků. Věcná ochranná působnost normy je vymezena druhem poškozeného zájmu. Určení funkcionální ochranné působnosti normy může obecně působit potíže, protože neexistují žádné **konkrétní příkazy nebo zákazy** chování. Nutno podotknout, že i odpovědnost na základě generální klauzule zaměřené na ochranu určitého statku vyžaduje, aby byla splněna protiprávnost. Na tomto místě se zkoumá, zda bylo právo porušeno způsobem, kvůli kterému existuje povinnost k pečlivému zacházení s věcí nebo k určitému způsobu chování.⁶⁶ Tyto povinnosti vyplývají z charakteru chráněných právních statků – např. v případě ochrany vlastnictví může povinnost k určitému způsobu chování spočívat v zákazu ničit cizí majetek (auto); v případě ochrany zdraví/života může tato povinnost spočívat v příkazu poskytnout pomoc lidem v nouzi (za určitých okolností, podle kvalifikace pomáhající osoby).⁶⁷ V českém právním řádu by tento problém měla odstraňovat preventivní povinnost obsažená v novém občanském zákoníku v § 2900, resp. 2901.

⁶⁴ KAROLLUS, M. op. cit. v pozn. 9, s. 48.

⁶⁵ LANGE, H. Empfiehlt es sich, die Haftung für schuldhaft verursachte Schäden zu begrenzen? Kann für den Umfang der Schadensersatzpflicht auf die Schwere des Verschuldens und die Tragweite der verletzten Norm abgestellt werden? In: *Gutachten für den 43. Deutschen Juristentag*. Mohr Siebeck Verlag, 1960, s. 45.

⁶⁶ WAGNER, G. Komentář k § 823. In: op. cit. v pozn. 20, s. 1875, m. č. 291.

⁶⁷ KOZIOL, H. op. cit. v pozn. 50, s. 254, m. č. 8/34.

7. ZÁVĚR

Na základě výše uvedeného se autorka domnívá, že učení o ochranném účelu normy je skutečně nejefektivnějším nástrojem pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu. Ačkoli bylo původně vytvořeno pro účely malé generální klauzule, má všeobecné využití. Vedle malé generální klauzule jej lze použít i u velké generální klauzule a také u zvláštních odpovědnostních norem, které dávají vznik odpovědnosti na základě porušení konkrétního zákazu, resp. příkazu chování.

Efektivnějším nástrojem vymezení rozsahu odpovědnosti škůdce je učení o ochranném účelu normy proto, že jasněji než jakýkoli jiný nástroj vymezuje rozsah odpovědnosti škůdce, zejména je přesnější a jasnější než teorie adekvátní kauzality, která sice pracuje s určitým objektivním měřítkem předvídatelnosti určité škody pro subjekt porušující určitou právní normu, nicméně nedává jasně najevo, v jakém okruhu se jeho odpovědnost za porušení určité normy bude pohybovat. Odpovědnost tedy závisí čistě na rozhodnutích soudu, která jsou zejména v České republice v této oblasti značně nepředvídatelná.

Učení o ochranném účelu normy naplňuje požadavek na právní jistotu. Okruh oprávněných poškozených je znám předem. Pouze je třeba zjistit příslušnost konkrétního poškozeného k této skupině.

Je však nutno konstatovat a zdůraznit, že ochranný účel normy nemůže být jediným nástrojem. Vedle něj je třeba vždy aplikovat další korektivy, jako je např. teorie adekvátní kauzality, povaha a hodnota chráněného majetku, důvod odpovědnosti (zavinění, porušení standardu chování, porušení zvláštní povinnosti chránit druhé před újmou) a rozsah běžných životních rizik. Je však třeba mít na paměti, že pokud daná ochranná norma dává jasně najevo, že chce chránit určitý statek nebo určité subjekty, nelze v zásadě tyto subjekty, resp. statky na základě dalších korektivů z okruhu oprávněných vyloučit.

Skutečnost, že se jedná o nástroj efektivní, dosvědčuje fakt, že se rozšiřuje z právních řádů, kde má svůj původ, a které se v této oblasti nemusí zrovna zdát jako oblíbené ke kopírování, do dalších právních řádů, jako jsou románský či anglosaský. Učení o ochranném účelu normy si našlo své místo i v evropských sjednocovacích projektech jako je PETL a DCFR. Bude tedy jediné dobře, když se k němu přihlásí i český právní řád a začne jej plně aplikovat.

Tento příspěvek byl zpracován za podpory Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově (PRVOUK) č. P05 (Soukromé právo XXI. století).

JUDr. Petra Joanna Pipková, Ph.D., LL.M.eur.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze